

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendæ Junii, Anno M DC LXXXIII.

DICTIONARIUM ÆLII ANTONII NEBRIS-

sensis Grammatici ac Chronographi

Regii.

Lugduni, juxta Exemplar Madriti, 1683. fol.

INter doctissimos superioris seculi Hispanos loco principe collocandus omnino est *Ælius Antonius Nebrissensis*, quippe qui primus, dicente Majoragio, literas apud Hispanos illustravit, barbariemque illorum suo Marte, quod Sepulvedæ de eo testimonium est, expugnavit. Is postquam in patria sub Grammaticæ ac Dialecticæ præceptoribus pueritiæ annos laboriosissime exegisset, per quinquennium in Salmanticensi hæsit Academia, ibique in Mathematicis Appollonio, in Physicis Paschali ab Aranda, in Ethicis Petro Oxemensis, Professoribus clarissimis, dedit operam. Quos cum excellentes quidem scientia, sed in sermone valde incultos reperisset, in Italiam anno ætatis XXI se contulit, non alia fini, quam ut linguæ latinæ Autores jam multis retró seculis ab Hispania exules postliminio quasi patriæ restitueret. Decem in ea annis consumptis ab Alphonso Fonseca, Archi-Episcopo Hispalensi fuit revocatus, a quo liberaliter admodum per biennium habitus ad latinæ linguæ professionem sese toto animo præparavit; nec destitit, etiam post fata hujus, rationem apud se exputare, qua barbaries per omnes Hispaniæ partes longe lateque diffusa profligari tandem posset; utque in arcem quasi hujus rei invaderet, a Salmanticensi Academia, cujus & olim civis fuerat, auspiciis ejus cepit, non vane sperans, fore, ut hac expugnata etiam cæteri Hispaniæ populi non difficulter in deditioem consentirent. Illic duplici salario, inusitato antehac exemplo, maectatus spartam Grammaticam insigniter & summa cum

Anno 1683.

Ff

laude

laude adornavit. Ac primum quidem duo artis opuscula tumultuaria, ut ipse vocat, edidit; quæ cum incredibili totius Hispaniæ consensu reciperentur, non pigrabatur his fundamentis feliciter jactis ædificium ipsum jamdudum animo conceptum superstruere. Dimiserat enim priorem vitæ rationem, uxore ducta, nec aliunde, post reditus Ecclesiasticos abalienatos, victum quærebat, quam ex mercede scholastica, munificentissime ipsi a D. Johanne Stunica, Magistro militiæ de Alcantara, Ordinis Cisterciensis, cui & pleraque opera dedicavit, perçoluta. Elaboravit autem opera Grammatica, ut ipse refert, varia. In primo dictiones latino sermoni admixtas strictim breviterque Hispanas fecit; In secundo dictiones pari brevitate latine fuit interpretatus. In tertio, eoque in tria magna volumina distributo, omnes artis Grammaticæ partes cum singularum lectionum enarratione percensuit. In quarto sermonem Hispanum, incertis tum artis legibus velut oberrantem, certis regulis constrinxit. Adjecit etiam Grammaticæ artis commentarios, eosque ejusdem Stunicæ auspicio inchoatos; prout ipsemet Nebrissensis in dedicatione Dictionario Hispanico præmissa profiteretur.

Quod Dictionarium præsens attinet, id in quatuor divisum est partes; quarum prima dictiones latinas in sermonem Hispanum versas; II nomina propria regionum, urbium, montium, fluminum &c. III neotericas ac vulgares regionum & urbium appellationes; IV voces Hispanicæ latinitate donatas complectitur. Ut autem completior comitiorque esset hæc postrema Dictionarii jam dicti Madritensis editio, præter *Johannis Lopez* Serrani Malacitani labores, multa, quæ desiderabantur, ex Lexicis atque Historicis, nec non ex sacrarum literarum monumentis & juris voluminibus, fuerunt addita; aucta etiam immane quantum sunt vocabula tum a M. D. *Guilielmo de Ocabasa*, tum L. D. *Johanne Gonzalez Manrique*; recognita denique omnia, & innumeris a mendis vindicata a R. P. M. Fr. *Petro Ortiz de Lujando*. Speciatim autem primæ parti annexa sunt verba vetera & raro usitata apud Terentium, eaque secundum Alphabeticum ordinem disposita; Leges item XII Tabularum juxta seriem Rivallianæ editionis, & Index M. *Johannis Alvarez Sagredo Burgenfis* longe utilissimus, in quo opposita emendataque est quotidiani sermonis latinitas, seu voces ac phrasæ Ciceronianæ barbaris
alie-

alienisque substituta. Alteram partem, quæ Dictionarium propriorum nominum est, ex probatissimis Græcæ & Latinæ lingvæ auctoribus concinnatum, excipiunt locorum recentiores ac vulgares appellationes, eæque emendatæ, & ab Ocasalâ jam dicto auctæ, quibus *Notæ antiquarum literarum Valerii Probi* Grammatici sunt subnexæ. Quartæ parti seu Dictionario Hispano-latino subijcitur & Dictionariolum Arabico-Hispanum, idque a *Francisco Lopez* compilatum. Quid præterea scriptorum posteritati reliquerit Nebriffensis, refert Valerius Andreas Taxander in Catalogo clarorum Hispaniæ virorum, quem vide.

*A SHORT VIEWV OF THE LATE TROUBLES
in England, By Sir VWilliam Dugdale Kt. Garter
King of Arms.*

i. e.

Conspectus compendiosus nuperorum Angliæ motuum, Auctore Dn. Guilielmo Dugdali Equite,
Ordinis Periscelidis Heraldò.

Oxonii, 1681, in fol.

Civilium motuum, quibus concussa est hoc seculo Anglia, Historiam componere aggressi sunt multi; at pauci ea cum dexteritate, judicio, & adminiculis, quibus præsentis operis auctor nobilissimus, Guilielmus Dugdalius. Noscere illum intimius statum Angliæ publicum, vel ex muneri quod sustinet amplitudine (princeps enim Feccialium est, seu Heraldorum quos Reges armorum vocant, occupatus præcipue regendis ceremoniis in comitiis illustrissimi Equitum periscelidis seu D. Georgii Ordinis) verosimile est. Tragediæ in theatro Angliæ actitatæ spectator ipse fuit, & cum ferrent maxime civiles dissensiones, Oxonii singula, quæ gesta utrinque fuere, in schedis suis in dies prope singulos diligenti annotavit studio; quæ magnam ipsorum horum commentariorum partem constituunt. Acta publica, Diplomata, Remonstraciones, Protestationes, Declarationes, Scriptaque alia utrinque publicata, nec non Auctorum aliorum Relationes Historicas, ac monumenta quæcunque

alia sedulo evolvit excussitque. Motuum autem veram originem, ac rebellium sophismata & arcanas artes detegere nunc felicissime Dugdalius potuit, vir civilium rerum minime imperitus, postquam eas ab horrendæ seditionis architectis tanto olim studio occultatas, tempus ipsum ac negotiorum nexus eventusque luci publicæ exposuit. Nec vitio vertendum Auctori partium Regiarum, quod passim prodit, studium, odiumque in rebelles; cum nemo seu fidi Historici, seu boni viri nomen tueri possit, qui vel levissime excusare aut dissimulare in animum inducat parricidarum scelestissimorum facinora, quæ & nunc totus orbis damnat, & posteritas omnis execrabitur.

Exhibet ergo Auctor hoc opere universam civilium dissidiorum Historiam, quibus ab anno 1637 ad 1660 usque Anglia flagravit, temporum serie exacte servata: sed ita exhibet, ut res armis gestas, commissa prælia, obsessas & expugnatas urbes, & ejus generis alia non prætermittat quidem, at præcipue tamen curæ habeat, rationem rerum ac consilia expendere, & rebellium genuina destinata ponere ob oculos. Itaque & sub auspiciis libri de Presbyterianorum principiis Monarchomachicis, quibus, dum studium ostentarunt repurgandæ religionis, non disciplinam modo Ecclesiasticam, sed Monarchiam ipsam conati sunt evertere, erudite disserit; & cum ipsam motuum Historiam absolvisset, Dissertationibus Politicis rebellium actiones accuratius examinat, comprobaturque eos revera exitium Religionis Reformatæ, stabilimentum vero Syncretismi pro sine habuisse; doctrinam & disciplinam legibus Ecclesiæ Anglicanæ firmatam oppugnasse; leges Regni fundamentales, libertatem subditorum, jura Parlamenti eversum ivisse; tamen, ut vulgo fucum facerent, repetitis toties Declarationibus & Remonstracionibus professos semper, nonnisi religionem Protestantium, leges Regni, subditorum libertatem, ac Parlamenti privilegia tueri se velle.

Duo tamen præ aliis Discursus delectationem Lectori curioso non poterunt non afferre: alter, quo cum civili bello, quod in Anglia Optimates nonnulli Henrico III regnante concitarunt; alter, quo cum turbis, quas in Gallia superiori sæculo Liga, ut vocari amabat, sancta dedit, motus illos qui nostro ævo Angliam concusserunt, contulit composuitque. Nam ii quidem, qui Henrici III temporibus ante hos quadringentos annos publicam Angliæ quietem turbarunt, iisdem

dem prope, quibus nostra ætate rebellionis auctores, mediis ad destruendam Regis auctoritatem fuerunt usi: sparsis in vulgus malignis de Rege rumoribus, tanquam insidiante libertati publicæ, ut animos plebis a Rege aversos ad suos usus adjungerent; Rege ipso ad paupertatem, negatis subsidiis, redacto, ut prædiis primum, post & cimeliis divenditis, cum *Abbatibus*, quæ verba sunt Matthæi Parisiensis, & *Prioribus satis humiliter hospitia querere & prandia cogere*; armis tandem adversus Regem, & si exui se jam magna auctoritatis Regiæ parte passum, ac omnia fere rebellibus indulgentem pacisque studiosissimum, palam sumptis, prælioque commisso, quo Rex ipse cum filio Eduardo captus est; etsi ad extremum æmulatione inter factiosos oborta occasione Regi ex malis illis eluctandi pepererit. Ligæ vero Gallicæ dici non potest, quanta fuerit cum rebellionem Anglicana similitudo, ut plane hæc ad illius exemplum adornata videri possit: nisi quod Galli Ligistæ Romano-Catholicæ, Angli rebelles Reformatæ Religionis vindicandæ acerrimum studium ambitioni prætexerunt. Quem parallelismum, non eo tantum, quod utraque factio ab urbibus Regnorum principibus, Gallica a Parisiensi, Anglica a Londinensi suffulta in primis fuit, ac utraque legitimis Regibus suis, Gallica Henrico III & IV, Anglica Carolo I necem attulit, sed quamplurimis aliis factiosorum technis, molitionibus, consiliis mirifice congruentibus notabilem, & a paucis forte justo studio evolutum, operose Auctor persecutus est. Ut adeo civilis etiam belli, quod Galliam superiore seculo pervagatum est, exactam hoc loco Historiam Lector inventurus sit, collatam cum Angliæ motibus, quorum concitatores Tragædiam in Gallia actam, in Anglia quoque mutatis tantum personis exhibuere.

Subnectitur Operi Appendicis titulo justum volumen, Pacis Uxbrigiæ anno 1644 Regem inter & Parlamentum, sed irrito labore tentatæ Acta magno collecta studio complexum; ad quæ sapius in ipso Historiæ contextu, ac Dissertationibus Politicis Auctor provocaverat, velut magni in consiliis Rebellium penitus cognoscendis usus ac momenti.

TRAITE DE LA COMMUNION SOUS
 les deux especes. Par Messire Jacques Benigne Bossuet, Evê-
 que de Meaux, Conseiller du Roy en ses Conseils, & devant
 Precepteur de Monseigneur le Dauphin, premier Aumos-
 nier de Madame la Dauphine.

id est

Tractatus de communione sub duabus speciebus,
 Dn. Jacobi Benigni Bossueti, Episcopi Meldensis &c.

Parisiis 1682. in 12.

DEplorandum est rei Christianæ fatum, quod venerabile illud
 Sacramentum, a Servatore nostro, suprema ante passionem
 nocte institutum, in acerbissimi dissidii & odiorum mate-
 riam versum sit, cum arctissimæ conjunctionis cum ipso & in-
 ter ejusdem mysterii participes, vinculum esse debeat. Neque enim
 de aliis fidei articulis majori vehementia certatum est, & inter præci-
 puas discedendi a Romanæ Ecclesiæ placitis causas, fuit usus sacri ca-
 licis populo Christiano interdictus. Inde tot volumina disceptan-
 tium de hac quæstione extant, ut ea plane exhausta videri possit.
 Placuit tamen *Dn. Bossueto*, eandem hoc libello tractare, & *Theologo-
 rum Reformatorum* in Gallia scripta quædam nova refutare; maxime
 vero Autorem libelli, magno cum Protestantium applausu non ita
 pridem sub titulo *Præservativi* editi, cui nomen est *Jurieux*, aggredi;
 etsi *D. Lutherum* etiam, & *Georgium Calixtum* impugnat. Materiam
 ipsam in duas partes distribuit. In prima probare annititur praxin Ec-
 clesiæ, per quam appareat, communionem sub una specie, jam primis
 Christianissimi seculis, in quibusdam casibus receptam, aut indifferen-
 ter habitam fuisse. Demonstratum id esse putat, quod ægrotis non nisi
 una, panis nempe consecrati, species, infantibus vero vini data sit; de-
 inde quod eadem panis species ex templis in domos deportata, & ad
 privatum usum servata fuerit: denique quod antè Leonis & Gelasii
 Pontificum constitutiones, adversus Manichæos, ut ait, editas, in pu-
 blica etiam communione usitatum aut promiscuum fuerit sacro cali-
 ce abstinere; unde insert. Ecclesiæ sententiam semper fuisse, præsup-
 posita

posita *reali presentia & concomitantia*, eandem vim & efficaciam unius speciei, ac duabus inesse. *Parte altera* principia hujus praxis afferre & defendere satagit. Horum *tria* recenset. (1.) Non omnes Christi actiones in Sacramentis imitandas aut indispensabiles esse, sed eas solum, quæ ad substantiam Sacramentorum pertineant. (2.) In dignoscendis substantialibus respici debere ad effectum Sacramenti essentialem, collationem nempe gratiæ. (3.) Leges divinas tam Veteris, quam Novi testamenti, præsertim in practicis, ex usu Ecclesiæ perpetuo & constanti explicari debere. Hoc modo ad quæstionem de traditione reditur, cujus necessitatem & utilitatem rationibus & exemplis firmare allaborat, eamque ab ipsis *Reformatis*, aliquibus in casibus, v. g. in baptismo, admissa asperione loco immersionis, & in baptizandis infantibus, agnosci statuit, urgetque maxime, quod abstemios ad S. cœnam admittant, & responsionem adversarii sui *Juriosi* exagitat, qui in libro *Præservativi* supra dicto, *Articulo 13*, statuit, ab abstemio Sacramentum non ore, sed tantum voto & corde percipi, quanquam eandem gratiam accipiat, quam illi, qui integro fruuntur. Perstringit etiam ejusdem Autoris *historiam de restrictione S. Calicis*, aliaque, etsi non nova, quod ipse fatetur, ita tamen pro eruditione & eloquentia sua objicit, ut ad ea sine dubio responsuri sint, qui id sibi incumbere existimaverint.

CONFERENCE AVEC M. CLAUDE MINISTRE
de Charenton sur la matiere de l' Eglise par
Mess. Jaques Benigne Bossuet Evêque de
Meaux &c.

Sive

Collatio Dn. Jacobi Benigni Bossueti Episcopi
Meldensis &c. cum Dn. Claudio Ministro Charentonio
super articulo de Ecclesia.

Paris, 1682 in 12.

Collationem hanc Calendis Martii A. C. 1678 Lutetiæ habitam, Argumenti non minus quam colloquentium dignitas insignem reddi-

reddidit. Actum enim est de Ecclesia, a cujus nutu & Scripturæ auctoritatem, & omnes fidei articulos dependere *Jacobus Benignus Bossuetus*, eo tempore Condomensis, nunc Meldensis Episcopus, ab una parte asseruit; quod Charentoniæ Ecclesiæ minister & reformatae, quæ vulgo sic dicitur, religionis acerrimus hyperaspistes *Claudius* ab altera negavit. Acta hujus collationis, dum recens adhuc esset rerum ibi gestarum memoria, uterque literis consignavit; sed cum *Claudii* relatio typis expressa nondum extet, interim ex *Bossueti* fide summa disputationis illius capita paucis referemus.

Procuravit hoc colloquium, dum injectos conscientiæ suæ scrupulos eximi sibi cuperet, illustris *Virgo de Duras*, quam *Bossuetus*, cum Lutetiam venisset, antequam cum *Claudio* congregaretur, de perpetua Ecclesiæ visibilitate semel iterumque privatis discursibus instruxit, & his quasi velitationibus, quæ primam relationis hujus partem constituunt, ad futuri certaminis arbitrium præoccupavit.

Ad ipsum cum *Claudio* confictum, in quo alterum relationis caput occupatur, ubi ventum est, *Bossuetus* ex Actis quibusdam Ecclesiarum Reformatarum synodicis, quatuor probationis instrumenta iterum produxit, quæ olim in tractatu suo, cui titulus, *L' exposition* artic. 20 & 21 exposuerat, & pridie collationis Virgini, quam diximus, Principi non alium in finem communicaverat, quam ut illi persuadere posset, ipsos Reformatos in rebus fidei quoad praxin subinde supremum ultimumque judicium Ecclesiæ detulisse; quoties nempe vel in eos, qui post consistoriorum, colloquiorum & Synodorum provincialium sententiam Nationalibus Conciliis refragaturi essent, excommunicationis poenam statuerint; vel de Spiritus S. gratia Patribus Conscriptis affutura firmiter persuasi, se omnia illorum decreta rata habituros solenniter promiserint, ut in Synodo Victoriaci congregata factum est; vel effrenem Independentium licentiam severis edictis castigaverint; vel, quod in Synodo Nationali Anno 1578 contigit, suis ad colloquia deputatis plenam transigendi potestatem permiserint, adeoque fidem suam illorum judicio submittere haud recusaverint. Ad hæc argumenta partim ex libro de disciplina Ecclesiastica Anno 1667 Charentoni impresso, partim ex Actis Authenticis Amstelodami Anno 1655 a *Blondello* evulgatis deprompta, cum *Claudius* ipsius *Bossueti* judicio nec ineleganter, nec confuse respondisset

disset, & a bono Ecclesiæ ordine usque disciplinæ Ecclesiasticæ ad absolutam Conciliorum infallibilitatem perperam concludi demonstrasset; Bossuetus inter alia hæc potissimum regessit: absurdum esse, cum quis ea conditione Conciliorum decretis se subiciat, nisi ea Scripturæ contraria agnoscat; sic enim Deo pariter & hominibus illud; nec causam apparere, cur Reformati in Synodis magis quam in aliis iudiciis Ecclesiasticis solemnem juramenti formulam exegerint, si etiam synodalia decreta ad examen revocare cuilibet liberum relinquatur; denique si absoluta decidendi potestas Conciliis denegetur, nil ob stare, quo minus, quot capita, totidem religiones enascantur, nec Independentes condemnari a reliquis Reformatis debuisse, si ipsi quoque cuilibet privato tantum sibi præsumendi licentiam indulgent, ut Sacram Scripturam melius vel intelligere vel explicare possit, quam in Conciliis congregati tot illustres Ecclesiæ Doctores. Quod cum ab omni probabilitatis specie alienum esse Bossuetus multoties exaggerasset, *Claudius* contra suam Conciliis autoritatem constare non negavit, neque tamen inter ea, a quibus cujuslibet Christiani aures abhorreere debeant, referendum censuit, quod integro Doctorum coetu errante privati homines etiam indocti duce Scriptura verum apprehendant. Idque Ariminensis Concilii, & maxime Synagogæ Judaicæ exemplo comprobavit, quo sane tempore quilibet fidelis sacrorum oraculorum sensum longe melius penetraverit, quam universa Pontificum & Seniorum in unum congregata colluvies, quæ Messiam a Prophetis promissum reprobavit & ad mortem condemnavit. Hæc cum ultro citroque variis ut solet assertionibus, probationibus, confirmationibus, objectionibus, responsionibus, exceptionibus, & vindictis, quas prolixitatis vitandæ causâ repetere superfedemus, per quatuor horarum spatium fuissent agitata, disceptatum deinde est, an Christianus, qui S. Codicem nondum legit, Scripturam S. Verbum Dei esse animo suo firmiter & sine metu oppositi persuadere possit, nisi in Ecclesiæ, quæ Scripturam ipsi tradidit, autoritate acquiescat. Atque hic *Bossuetus* statuit, primum actum fidei quem Spiritus S. in lavacro regenerationis humanis cordibus immittit, esse hunc, quod Ecclesiam Catholicam esse credant, eandemque Ecclesiam externum illud instrumentum esse, quo Deus homini Christiano, antequam Scripturam S. legit, hunc actum fidei, quo Scripturam

ram Dei Verbum esse credit, cœlirus inspiret, ideoque hominem Christianum & Scripturam, & Scripturæ sensum sine examine & scrutinio ab Ecclesiæ manibus accipere oportere. At *Claudius* hæc omnia gratis dici excepit, & ex hoc principio Græcos, Æthiopes, Armenos, & quaslibet Christianorum sectas religionem suam etsi erroneam non incommodè tueri posse demonstravit, si se per baptismum fide Ecclesiæ donatas Scripturam ejusdemque sensum ex Ecclesiæ manibus accepisse dicant. Atque hæc controversia iterum prolixam differendi materiam subministravit, utroque sententiam suam, quantis posset viribus tuente, donec post multas verborum reciprocationes surgerent ac abitum pararent. Id vero dum facerent, abiturientes Durassia rogavit, ne prius a se discederent, quam de separatione ab Ecclesia verba inter se contulissent: quod cum haud gravatim stantes peregissent, tandem receptui canentes hanc verborum pugnam abruperunt, factoque hic sine quieverunt.

Postremo loco, qualis collationis hujus eventus fuerit, Bossuetus memorat, qui postridie Durassiam invisens eandem multis verborum blandimentis in suam sententiam pertraxit, & paulo post iterum cum ea conversatus haud difficulter obtinuit, ut, quod diu jam animo agitaverat, abjurata religione, cui hæctenus addicta fuerat, ad Romanam Ecclesiam transfiret.

Cæterum cum hæc collationis Acta, antequam a *Bossueto* edita fuissent, per amicorum manus versarentur, exemplar aliquod in *Claudii* manus incidit, eundemque permovit, ut scripto suo, quo, ut jam superius indicavimus, non minus ac Bossuetus collationis hujus historiam complexus fuerat, per modum epistolæ responsum ad Bossueti instructiones superadderet, & familiaribus suis communicaret. Quod ubi ad Meldensis Episcopi notitiam pervenit, is non modo collationis gesta a se pridem concinnata & hæctenus a multis non satis fideliter descripta, ac juxta vitiosum aliquod exemplar, ut ipse refert, se incisco Tolosæ typis impressa, publici juris facere, verum etiam animadversiones aliquas, in quibus ea, quæ vel in ipsa collatione, vel in instructionibus præmissis asseruit, ulterius amplificat atque exornat, attexere decrevit. Sunt autem animadversiones illæ numero tredecim, e quibus octo priores relationi Claudianæ, quam a sua admodum diversam esse notat, sunt oppositæ, reliquæ

quæ Claudii responsum perstringunt, quod in duas partes divisum esse dicit. Prior enim pars juxta ideam a *Bossueto* nobis exhibitam, circa quatuor quæstiones versatur, scilicet qualis sit Ecclesia, cujus in Symbolo Apostolico mentio occurrit? num recte Ecclesia per communionem externam definiatur? an Ecclesia perpetuo sit visibilis? & quænam illa sit Ecclesia, ad quam promissiones a Christo factæ spectant? quas postquam exposuit & undecim ex iisdem consequentias elicit *Claudius*, ad alteram partem progreditur, quæ agit de statu Ecclesiæ Israeliticæ tempore Regis Achabi, idololatria Baaliticæ usque adeo contaminatæ, ut Elias se solum ab isto crimine immunem crederet. Quid ad singula *Bossuetus* animadverterit, in præsentem recensere nolumus, cum non dubitemus fore, ut *Claudius* aliquando, nisi major vis impediatur, scriptum suum edat, & a *Bossueti* animadversionibus vindicet, quo factò nova nobis de his dicendi materia nasceretur.

DISSERTATIO HYPATICA

seu de Consulibus Casareis, ex occasione inscriptionis Foro-Julienensis Aureliani Augusti. In qua Cesarum & Augustorum Consulatus Ordinarii, eorumque Decennalia & id genus festa regulis nemini observatis declarantur: perpetui vero, tam cum Imperii, quam cum Ære Christianæ annis, juxta accuratam Chronologiam, nunc primum de integro digeruntur &c.

Auctore R. P. Antonio Pagi, Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci Doctore Theologo.

Lugduni 1682. in 4.

DUO illa Cenotaphia Pisana Caji & Lucii Cesarum ansam dabant *Henrico Norisio*, doctissimo apud Italos Augustiniano, dissertationes prolixissimas quatuor, quas mense Martio hujusdem anni recensuimus, conscribendi. Non absimilem in modum & unica Foro-Julienensis Epigraphæ Aureliani Augusti, cum auctori *Antonio Pagi* abs *Ludovico de Thomassin* Supremæ in Gallo-Provincia Curix Senatorem, & altero Peireskio oblata esset, diffusissimam hanc, addo & eruditissimam dissertationem Hypaticam nobis peperit. In ea Columnæ XV pedes

altæ inſculpta Aureliani Auguſti, tribunitia poteſtas quarta tertio ejusdem Conſulatu illigata legitur, licet in alia ejusdem Imperatoris, quæ apud Onuphrium, Gruterum, & Golzium extat, & una cum Foroju-
 lienſi ab Autore ſub initium exhibetur, tribunitia ejus poteſtas quinta cum Conſulatu tertio tantum designato connectatur. Nata igitur hinc doctiſſimo Pagi fuit occaſio, non tertium ſolummodo Aureliani Auguſti Conſulatum in Inſcriptione Foroju-
 lienſi expreſſum, ſed & alios quoscunq̃ue a Cæſaribus & Auguſtis geſtos explicandi. Tres autem diſſertationis hujus Hypaticæ cum ſint partes, in priori agit de Cæſarum & Auguſtorum Conſulatibus tum designatis, tum ſuffectis, ostenditque, tertium Aureliani Auguſti Conſulatum in Epigraphæ Foroju-
 lienſi cum quarta Tribunitia poteſtate conjunctum, vel eſſe tantum designatum, vel tertium dici in ordine ad ſuffectum, quem ante adeptum Imperium idem Imperator geſſerat. In altera de eorundem Cæſarum & Auguſtorum Conſulatibus ordinariis, eorumque regulis ſermocinatur, Decennalia etiam, & id genus alia feſta, poſt Henricum Noriſium & Carolum Dufreſnium, ad amuſſim diſcutit; magnamque ex illis lucem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Scriptoribus Hiſtoriæ Auguſtæ, Chronologiæ, Nummographiæ & Codici Theodoſiano af-
 fert. In poſtrema denique de perpetuis Imperatorum Orientalium Conſulatibus tractationem inſtituit, Faſtosque Byzantinos conſulares de integro ordinat. Tametiſi enim Onuphrius Panvinius Faſtos Romanos quàm diligentiffime digeſſerit, in ordinandis tamen Orientalibus, qui in Juſtino Juniore incipiunt, & in Conſtantino Porphyrogeneta deficiunt, erraſſe ſæpiſſime fuit deprehenſus. Suppletur igitur hic, quæ deſiderantur in Onuphrio. Multa certe in lucem de Cæſareis Conſulatibus proferuntur, ignorata atq̃ue inexplicata hætenus, ſed incredibile quantum ad rem Chronologicam facientia. Tria autem potiſſimum, quæ parum alias fuere cognita, in ea exhibentur; accurata videlicet Conſulatuum designatorum & ſuffectorum a Cæſaribus & Auguſtis geſtorum tractatio, qua varia Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptorum loca illuſtrantur; deinde ordinariorum Conſulatuum ab iisdem aſſumptorum Rationarium, ſeu nova Faſtorum Conſularium Romanorum ab Auguſto Imperatore ad Juſtinum Juniorem, in quo deſiere, illuſtratio, & Conſularium Cæſareorum cum Decennialibus & id genus Feſtis, Triumphis, Ludis ſecularibus & inſignioribus Imperato-

ratorum factis connexio ; & denique perpetuorum Consulatum, quæ impossibilis alias visa est, certa ordinatio, qua ipsa difficultates, quæ in Fastis Byzantinis digerendis alias se obtulerunt, tolluntur, eorumque usus jam a multis seculis, summo Chronologiæ detrimento, intermissus revocatur. Dissertationi præmittuntur Prolegomena, quibus & Autoris institutum exponitur, & multa in Dissertatione hinc inde asserta uberius dilucidantur; præmissus etiam est index capitum, qui in hoc volumine continentur, & syllabus autorum, qui in eo citantur, notantur, emendantur, illustrantur; nec deest Index præcipuarum rerum in hoc opere contentarum, sed libro finito subjectus.

BIBLIOTHECA ROMANA, SEU ROMANORUM Scriptorum Centuria autore Prospero Mandosio, Nobili Romano, Ordinis S. Stephani Equite.

Romæ 1682. in 4.

Quemadmodum nullo non inventi sunt tempore, qui Heroum, cuiuscunque gentis, res præclare gestas monumentis literarum consignarent, ipsisque adeo æternitatis tabulis inscriberent: ita nec defuere & olim & hæcenus, qui illustres Urbis terrarum quondam Dominæ civis ab oblivione ac silentio vindicarent. Notus præter cæteros a Cl. Viro Martino Hankio duobus libris percensitos, est *Plutarchus Chero-nensis*, Polyhistor Trajano Imperatori summe æstimatus, qui commentarium scripsit de *Romanorum fortuna*, inque eo res varias illorum, quibus quidem indulgentiorem fortuna se præbuit, commemoravit. Extat etiam liber *Sexti Aurelii Victoris de Urbis Romæ Viris illustribus*; quanquam autorem hujus multi aut Cornelium Nepotem, aut Plinium Secundum, aut Suetonium Tranquillum; sed nullo alicujus momenti argumento, constituunt. Quo loco nec tacendus *Georgius Cassander*. Is enim librum hunc, quem Plinio Secundo adscribit, supplevit, prius agens de tribus illustribus Viris, qui ante Procæm fuere in Latio, Evandro videlicet, Latino, & Ascanio, & posterius de novem Viris illustribus, qui cum Pompejo vixere. Ex recentioribus Romanorum illustrium Scriptoribus nominari vel maxime meretur *Janus Nicius Erythraeus*, seu, *Julius Victor Rossus*, quippe qui in Pinacotheca sua uti Ita-

los sui temporis clarissimos longe plurimos, ita Romanos quoque non paucos eleganti stylo percensuit. Sed ecce recentissimum Romanorum illustrium scriptorem, *Prosperum Mandosium*, Nobilem Romanum, & Ordinis S. Stephani Equitem! Nam & hic in opere supra indicato non alios viros exhibet, nisi Romanos, eosque non Marte, sed arte, non bipenni, sed penna, non pilo, sed stilo claros, quique *diu noctuque*, ut ipse loquitur, *in propriis lucubrationibus exarandis insudarunt*. Exhibet autem horum *Centurias quinque*, his quinque alias, si fortuna cœptis faueat, succenturiaturus, inordinatum quendam, quod nec ipsemet diffitetur, observans ordinem, nulla quippe dignitatum, nulla temporis, nulla seriei abecedariæ ratione habita, sed omnimoda libertate sua utens, & scriptores promiscue recensens v. g. jam Pontificem quendam, mox prisceum aliquem Poetam aut Historicum, & mox nonneminem vel ex recentissimis. De cætero non *vitas* tantum Romanorum horum, sed & *scripta*, quantulacunque etiam, refert, unde & Bibliothecæ Romanæ titulum liber meruit; inserit etiam hinc inde *Inscriptiones illustrium Virorum sepulcrales*, quæ & gemmarum instar ob argutius dicendi genus in toto hoc opere exsplendescunt.

DES BALLETS ANCIENNES ET MODERNES selon les regles du theatre.

id est,

De saltationibus veterum & hodiernis juxta
leges theatri.

a Paris 1682, in 12.

Non minus pervagatus saltandi mos fuit olim, quam hodie passim obtinet; nec minori apparatu in magnatum aulis antiquissimis temporibus, ac hodiernis saltationes institutæ fuerunt: in theatris non saltem, ludis, chorisque ac intersceniis apud gentiles, verum in sacris etiam apud Judæos recepto, & ab his ad Christianos derivato earum usu. Quo factum, ut præsules sacrorum, quos a *presiliendo* appellatos Scaliger affirmat, dicerentur, qui præ cæteris Dei laudes canerent, & hymnos saltationibus ac tripudiis auspicerentur. Non alienum igitur a muneris sui ratione se acturum censuit

fuit Menetrerius S. I. si, postquam de *Dramatibus musicis* commentatus esset, quod in Actis anni superioris mense Julio pag. 226 memoravimus, de *Saltationibus* etiam tractationem susciperet, & veterum Judæorum, Græcorum, Romanorum, aliarumque gentium moribus receptum, ad nostra tempora deductum saltandi morem ostenderet, quibusque initiis ad quantum gradum quantumque absolutæ artis laudem iste pervenerit, exhiberet. Quod commodissime per exempla se præstiturum existimavit: ideoque egregiorum ac admirandorum prorsus in Gallia editorum ludorum orchestricorum recensionem per universum librum instituit: ac in præfatione statim eximiorum duorum meminit; quorum alter Parisiis *felicitatem armorum Gallicorum* representans a Rege exhibitus; alter Lugduni anno 1658, *aram Lugdunensem* Ludovico Augusto consecratam & in ade Gloriæ collocatam referens editus fuerit. Cujus posterioris auctor cum idem qui libri hujus extiterit Menetrerius, ejus occasione arti huic exactiorem se operam dedisse, & quidquid Plato, Aristoteles, Plutarchus, Lucianus, Libanius, Athenæus, Julius Pollux, veteres Scholiastæ græci, alique recentiores in scriptis suis de orchestica & saltationibus reliquerunt, investigasse ac collegisse indicat; unde libellus hic sibi natus sit. in quo veram indolem & naturam saltationum (*des ballets*) juxta regulas Aristotelis, ad mentem Luciani, & exempla antiquioris ævi, exposuit. Ludicram earum artem non esse primum probat, quod inventionis sibi, & musicæ, pictoriæ, & poeticæ æqualis sit: neque poeseos dramaticæ solum partem, sed peculiare constituat genus, quod mixtum ex serio & jocosum, naturali & artificiali, fabula & historia, ideoque peculiaris artis nomine merito veniat: quæ hæcenus regulis circumscripta certis non fuerit, quod istæ ex professo a nemine fuissent traditæ: quas ipse ex plurimis scriptoribus colligere, & in justæ artis modum orchestricen concinnare studuerit. Originem saltationum divinam esse, easque in sacris tam apud gentiles, quam Judæos & Christianos olim usitatas, tripudio Mariæ & chori feminarum Judaicarum, postquam extransivissent mare rubrum, Exod. XV; populi Israelitici circa vitulum ab Aarone conflatum choreas ducentium, Exod. XXXII; mulierum Israeliticarum in occursum Davidis, cum is Goliathum stravisset, 1. Reg. XIX; siliarum Silonitarum a Benjamitis raptarum 2. Reg.

VI; Davidis item in Psalmis ad choreas instituendas creberrimis exhortationibus; & *chori* in omnibus templis hodiernum usitati appellatione ostendit. Apud gentiles autem saltationes in rerum sacrarum numero recensitas fuisse, ipsa *saliendi*, a *Saliis* in honorem Martis saltantibus deducta appellatione, pluribus item poetarum locis, in quibus Dii saltantes introducuntur, & furore sacro probat. Qui cum vel *propheticus* ab Apolline, vel *poeticus* a Musis, vel *bellicosus* a Marte, vel *amatorius* a Venere, vel *ebriosus* a Baccho inspiratus fuerit, omnes tamen saltando se exeruisse affirmat, quod tremor ille & concussio ad saltandum eos raperet. Nec vanam esse sanctorum Patrum conjecturam statuit, existimantium angelos & beatos cœlites saltantes laudare Deum; quorum sententiam celebres quidam pictores penicillo expresserint.

Comicas autem saltationes (*Ballets* vulgo dictas) absolutæ magisque perfectæ artis esse docet: quas apud Ægyptios frequentatas, motus cœlestes & harmoniam universi referre, Sophoclis, Euripidis & Aristophanis scholiastæ tradiderint: stropharum etiam & antistropharum epodarumque originem ad istos motus referendam, Marius Victorinus scripserit. Nomen *δοῦ & βάλλειν* deductum ait, quod a Græcis Galli, Itali, Hispanique acceperint: media etiam ætate apud Latinos usitatum fuerit: quos *ballationes* pro saltationibus, & *ballare* pro saltare dixisse, Concilii Bragensis & Romani anno 826 habiti verbis probat. Definit ex sensu Græcorum apud Athenæum hanc saltationem, quod sit *imitatio earum rerum que audiuntur & canuntur*; addit Lucianus: *gestibus, motibus & intervallis eam absolvi*; ita ut quemadmodum cantus flexione vocis, sic saltationes motu & flexione corporis consent. Omnium vero accuratissimam esse definitionem Aristotelis observat, qui *mores & affectus & actiones in his choreis exprimi* ait, eo quem *gestibus effingunt rhythmo*. Unde Tesaurus *metaphoram realem & agentem* eas vocat, *gestu & motu affectus interiores & actiones externas hominum exprimentem*. Nonnullos occasionem his saltationibus ab Hierone Syracusanorum tyranno suppeditatam statuere docet, quod is loquendi usu interdixit Siculis, ac propterea motibus gestibusque loqui & exprimere sensus eos coegerit. Hinc nomen *pantomimorum* eos adeptos, quod imitando quævis exprimerent: qualis Proteus fuerit. unde nata fabulæ

bulæ occasio, in omnes habitus se commutasse eum nar-
rantis.

Post hæc *materiam* saltationum latissime patentem, quod argumentum undecunque, cum primis autem ex historia sive vera sive fabulosa depromere liceat; *formam* quam inventio, imagines, motus, harmonia & ornamenta, singulorumque commoda distributio, aptaque concinnitas ipsis conciliant; *genera* varia, tragicum, comicum, thymelicum, aliaque huc pertinentia excutit; de Lusitanorum etiam ambulatoriis tripudiis (*des ballets ambulateurs*) in plateis urbis institutis, machinis in quibus tripudia peraguntur, se provolventibus, de Hæronicis item ludis, e Græciæ Olympicis ad Romanos translatis, quorum artifex Pylades quidam celebratur, differit: Petro Mambranio autem, qui Dissertationi suæ de epico carmine *tripudium* ejusmodi versibus latinis expressum subjecit, cui argumentum fecit, dissidia populorum religione potius ac pietate, quam armis componi, eidemque præfatiunculam præmisit, in qua asseruit, tripudii pompam latino versu satis commode posse exprimi, litem moveret, nec instituto huic parem eum fuisse ostendit. tum de *schematibus* tripudiorum tractat, quæ infinita esse ex Luciano, Phrynicho, & Sidonio Apollinari tradit: de *motibus* porro, *harmonia*, *scenis*, *choro*, *vestibus*, *machinis*, apparatusque reliquo tripudiorum erudite tam ex veterum mente quam hodierno more differit, & ubi a decore longius recesserint quævis tripudia passim instituta, admonet: quæ hic recensere omnia nimis longum foret. Neque enim exempla, quæ plurima in Gallia, Italia, Sabaudia, Hispania, Lusitania & Anglia institutorum ludorum orchestricorum, magnis sumptibus splendidissime editorum affert, hæc referre instituti operis modus permittit.

SCHOLASTICÆ THEOLOGIÆ, AUTORE

Stephano Spinula, Episcopo Savonensi,

Pars Prima.

Papiæ 1681, in fol.

Auctor hic, præter splendorem familiæ in Italia haud exiguum, & honores quibus ab Alexandro VII publice affectus fuit, comes nimirum nepoti Flavio Chisio, Cardinali & ad Regem Galliæ Legato,

Anno 1683.

Hh

gato,

gato, e Theologis datus, & redux Episcopus Savonæ creatus, claritudinem etiam nominis sui ipse comparavit sibi scriptis Philosophicis, quæ jam iterato edita conspiciuntur. Hæc vero insequitur jam Theologiæ Scholasticæ *Pars prima*, disputationes in primam partem Thomæ complexa, in quibus, post Prolegomena, de Deo uno, de visione, scientia, voluntate, prædestinatione, Trinitate, atque Angelis, subtiliter atque perspicue disquiritur; media etiam & nova quædam via, quæ hoc nomine in toto libro maxime notanda & consideranda est, in Tract. 4 disputat. 3 tentatur inter prædeterminationis & scientiæ mediæ assertores, in ardua illa & periculosa quæstione de conjunctione divinæ voluntatis cum libertate creata: ita nimirum explicato concursu causæ primæ cum secundis, ut nec physica præmotione, nec scientia media opus esse videatur. qua de re viderint domestici ejus, hoc est, Pontificii ipsi heic in diversum abeuntes.

*OTHOSOPHIA, SEU PHILOSOPHIA
Impulsus universalis Johannis Marci Marci a Kron-
land, Philos. & Med. Doctoris & Prof. Pragensis & c.*

Opus posthumum.

Vetero-Pragæ 1682. in 4.

Quo præclaro animo doctissimus Dn. Jacobus Joannes Wenceslaus Dobrzensky de Nigro Ponte, Philos. & Med. Doctor, & Præceptor suo fati functo referendi gratiam, & de re literaria bene merendi, ante *Liturgiam mentis*, nunc *Othosophiam* ingeniosi præ cæteris Philosophi & Medici publicavit. In quo libro *impulsus natura, progressus ac vires* explicantur & demonstrantur, argumentum Physicis Mathematicisque acceptissimum. Partibus hoc agitur tribus.

In prima naturam impulsus exponendo, illum describit virtutem locomotivam, a qua proxime oritur motus, cap. 1, sive vim motricem de novo acquisitam vel de potentia in actum traductam, cap. 6. Principium ejus duplex facit, unum internum seu liberum, alterum externum seu necessarium. Principium liberum sunt animalia, quæ proxime aliquam partem corporis, mediate alia corpora movent. Sicut autem virtus impulsiva in animalibus ex se indifferens est ad omnem differentiam loci, & ipse motus unus est specie juxta loci differentiam ex-
trin-

trinsece & accidentaliter diversus, ita quoque impulsus nonnisi una specie continetur, plures differentias accidentales habens a variis directionibus ab impellente acceptis: a forma quidem elementi, quatenus dirigitur sursum aut deorsum, dicitur levitas aut gravitas: ab aliis motoribus plures differentias admittens: nam & sursum & deorsum & ad latus atque etiam circulariter dirigi potest. Et licet directio ab impellente v. g. lapidi impressa absumat nativam inclinationem seu gravitatem, non tamen interminabilis fit ascensus, sed terminatur impulsus tum per oppositam eidem reluctantem gravitatem, tum per resistentiam mediæ, in quo motus contingit. Principium motus necessarium indagaturus ostendit (1) ejus impulsum neque ad gravitatem neque ad levitatem referri posse, cum indifferenter a quolibet corpore produci videatur. quam sententiam probans declarat *quomodo globus in bellico cylindro impetum ab igne capiat, a quo motore ortum habeat impulsus sagittæ a nervo excussæ.* (2) nullum motum fieri absque impulsu; inde causam reddit, *quod curru vecti urinam in eo motu aut nullo modo aut difficulter reddunt, & quod qui navi magis concita feruntur, ubi hæc ripam attingit aut in vado subito hæsit, sibi a lapsu vix cavent.* (3) impulsum non esse substantiam, non spiritum illi similem quo animantia cidentur ad motum. (4) differentiam motus in animalibus ejusque determinationem non pendere a sola voluntate seu appetitu, sed animam, quæ in se ipsa habet motus alicujus potestatem, ejus speciem vel ideam novam imprimere & imaginativæ & parti mobili: itaque ab anima efficienter, ab idea veluti causa exemplari talem motum procedere. (5) motus impedimentum non ab anima, sed ab organis varie affectis provenire, vel ex defectu speciei, sicuti in apoplecticis, lethargicis, soporesomnove affectis; vel ex defectu spiritus influentis, ut in paralyti; vel ex defectu vêtis seu musculi, ut in membris resolutis nimia humiditate & infantulis; vel ob mobilem partem nimis vastæ molis aut onere ab extra gravatam. Addit ab intensione speciei, si illi robur accedat a specie mundi analogæ, opera illa miranda in lunaticis, ravidis, furiosis, maniacis &c. provenire. *Hanc speciem Cræsi filio linguam reserasse, dum nimio terrore percitus, ex nece patri imminente, omnes vires huc collegit: hanc podagricos sæpe in pedes conicere, dum specie doloris & quæ huic cohærent omissa ob gravius malum, quod effugere properant, sola spe-*

cies motus concitatrix adest, totaque vi imprimatur imaginationi atque inde spiritui. Quibus præmissis concludit, impulsum esse qualitatem a forma vel principio interno mobilis productam: formam vero, ex se indifferentem ad omnem motum, per levitatem & gravitatem veluti ideas determinari: proinde falso a Peripateticis gravitatem pro causa efficiente motus reputari, cum ipsa tantum sit exemplaris. porro ideam determinatricem motus elementi esse ejusdem speciei cum idea motus voluntarii, quæ dirigit ad eundem motum, ut quo brachium deprimatur & quo lapis descendit: membro enim mobili speciem hanc motus anima imprimat. rebus ergo inanimatis etiam inesse quandam notionem naturalem ab ejusmodi ideis, a quibus determinatæ agunt, absque tamen cognitione vitali: eas vero ideas in motu voluntario a cognitione ortum habere; in iis, quæ naturaliter moventur per gravitatem & levitatem, h. e. per ideas sursum & deorsum dirigentes a forma elementi emanare necessitate naturali tanquam inseparabiles ejusdem proprietates, quibus ad impulsum certum determinantur: in iis, quæ ab extrinseco impellente moventur, ideam oriri ex corporum mutuo contactu vel unione: tum enim extrema formæ fieri unum, atque sic cum idea insit communi extremo, ab hac utramque formam determinari ad similem impulsum producendum; v. gr. cum lapis alium percutit, ideam hic ab illo recipit ob unitatem formæ, quæ ex unione subjecti facta per illum contactum resultat. Hinc intelligi, moveri corpora contra nativam gravitatem aut levitatem ad vacuum prohibendum ab impulsu, facta determinatione communis superficies, ut uno corpore moto alterum quoque moveatur. Hæc potissima sunt Partis primæ.

In secunda parte de gravitate ad mundi centrum relata tractat. Hic initio disputat, inæqualia pondera motu inæquali deorsum ferri, motum gravium in descensu augeri, contra Ariagam; qua occasione geometricè demonstrare conatur, magnitudinem non posse constitui ex individuis punctis. Deinde rationem gravitatis in mobili ad medium relatæ inquirat, inprimis ut ipsa in humido vel fluido, cui vel aliud fluidum vel corpus concretum incumbit, se habeat: pluribus enim theorematis hypotheses ab Archimede positas illustrat. Hinc ostendit, *aerem & ignem esse sua natura gravia & fluida corpora, demonstratque ex eo, quod humida spherice terminentur, vim habere illud principium aquilegorum: ascensum & descensum aquæ facere inter se paria.*

paria. Ad quod ab objectionibus vindicandum *de fluviorum exortu* differit, rejectis Scaligeri & Caspari Bartholini opinionibus, sententiam Aristotelis explicando, elegantibusque argumentis confirmando. In qua dissertatione verisimilitudines quas inspergit, *cataractas cæli ad diluuium Noachicum concurrentes fuisse vaporosum aerem orbi terrarum circumfusum omnem in aquas a Deo resolutum & depressum; ignes subterraneos tam copiosos seculis futuris tellure rupta urbes populosas absorpturos; die illo supremo mundi exesit & perruptis omnibus claustris ab igne erumpente uniuersa in vitrum colliquatum iri*, aliis iudicandas relinquimus. Hoc sine dubio se magis approbat, quod *gurgites & voragine maris, in quibus reciprocatio aquarum æstui maris conformis, qualis vorago est ad Norwegiam celebris, effectum æstus marini asserit; at in illis, in quibus reciprocatio aliter contingit, ut in freti Siculi Charybdi ter, in Euripo Chalcidis septies diei ac noctis spatio, causam in plurium gurgitum confluxum refert. Inde commode transit ad æstum maris seu accessum & recessum singulis diebus bis euentem, dum plerisque locis sex horis mare affluit ac totidem refluit. Causam ejus facit Lunam; modum agendi hunc existimat: Luna ideam motus sui aquis Oceani sibi subjectis imprimendo eas attollit: hæc vero ductricem suam eo modo quo possunt sequuntur. atque hic æstus uniuersalis primarius est, cujus uti principium definiunt radii lunares superficiem maris tangentes, ita summum incrementum radius ejusdem lunæ perpendicularis adducit: est enim radius omnium fortissimus perpendicularis, maxime debilis ejusdem tangens. In locis igitur, quibus Luna oritur vel occidit minimum, quibus verticalis summum efficit incrementum. Nec obstat in ortu & occasu paria fieri; quoniam occidua terminat tumorem, qui sensim illius digressu sidit, ortiva eundem inchoat. Ex quibus fluxus Oceani, qui in Occidentem assidue fit, derivari poterit; nam cum aquæ assurgentes Lunam comitentur, necesse in eandem plagam fluere, quæ a parte Orientali videntur subsidere. Ab illo uniuersali primario æstu, loco eidem opposito, ad quem radii lunares nullo modo perveniunt, æstus secundarius proxime efficitur. Nam partes aquæ sub illa mole sunt magis pressæ; recipiunt ergo ab his partes contiguæ minus pressæ fluxum, qui per infinitos circulos ejusdem spheræ continuatus, si nihil occurrat a quo reflecti possit, demum in parte sibi opposita occurrens in eandem altitudinem*

partes ibidem minus pressas attollit. Enimvero quia superficies maris non est continua, sed immensa terrarum spatia aquas disjungunt, fluxus quoque a pressione inductus variat, dum alibi quidem a promontorii intercifus & litorum continua productione elisus aut varie reflexus & nonnisi mutilatus suo pari occurrit. Unde neque eodem semper modo, neque in omnibus locis similiter fieri æstum contingit. Ex quibus rationem differentiae & varietatis æstuum particularium assignari debere exemplis nonnullis ostenditur.

Considerata ita gravitate & impulsu tam in uno quam in diversis mediis in ordine ad mundi centrum, quorum motus est linea recta, Parte 3 vim gravitatis & impulsus expendit, quam habent ad hypomochlium seu centrum revolutionis, cujus respectu circulariter moventur. Et cum in Mechanica *ad circulum libræ, ad hanc vectis, ad vectem reliqua omnia reducantur*, ante omnia de circuli proprietate ad motum comparata agens, demonstrat circulo inesse contrarietatem motus & quietis; circulos majores esse magis mobiles; (quæ utraque assertio est Aristotelis) motus coelestes nihil commune habere cum motu penduli, contra Galilæum &c. post hæc *de causa librationis inæqualis ob rationem situs* sollicitus est, quamobrem ejusdem ponderis, sola remotione ab hypomochlio, vires augeantur in infinitum? an brachia libræ æqualiter operata quiescant extra situm horizonti parallelum? aliaque plura de Libræ motu explicat. Tertio motum ponderis trochleæ appensi declarat.

His subjungitur (1) velitatio epistolaris inter Auctorem & Caramelem, *an libræ seu vectis ratio in centro universi locum habeat? ubi inter cætera disceptant, an centro mundi semper idem telluris punctum respondeat; an ipsa vacillet & trepidet ad cujuscunque rei insultum? an terra moveri in gyrum possit?* (2) demonstratio nova Georgii Behmi Matheos Professoris Olomucensis contra Staticos, præsertim Paulum Guldinum, ostendens in centro universi non haberi rationem vectis. (3) de ista demonstratione inter Marcum Marci & Godefridum Aloysium Kinnerum Theol. & J. U. Doctorem, Capellæ Regiæ Pragensis Decanum &c. amica concertatio. (4) Problema Mathematicum Theodori Moreti: *An Archimedes recte demonstravit, posse terram a medio Universi amoveri sic, ut non propellantur etiam cætera elementa & cæli?* Quod Marci noster resolvens concludit: nos necdum videri
solu-

solutos ea lege quam tulit quondam Hiero Rex Syracusanus: *Pro vero habendum, quicquid dixerit Archimedes.*

Tandem pagellas vacuas mansuras occupant *Monita quadam Medica* ad valetudinem conservandam ex familiaribus colloquiis Marci Marci collecta ab humanissimo doctissimoque Balbino, qui ad ea vivens suam literarum studiis aptam proficiamque senectutem non accusavit.

*LA VIE REGLEE DANS LE MONDE, OU
la maniere de bien passer la journee, & de vivre
dans l'ordre, par Monsieur de la Volpiliere
Docteur en Theologie.*

id est,

*Vita ordinata, sive modus bene transigendi singulos dies, & vivendi secundum ordinem. Autore
Volpiterio, Doct. Theolog.*

Lutetiæ 1683. in 12.

Materia hujus tractatus seipsam satis commendat, nec auctori eruditio aut facundia defuit ad eam terse & eleganter explicandam. Distribuit autem opusculum in partes sive capita *sæx. Parte I* commentatus est de tempore vitæ, præterito, præsentis, futuro, variis & salubribus monitis singula prosequutus. insistit autem hypothese Tridentini decreti, *de incertitudine salutis.* *Parte II* monstrat, quam necessarium & utile sit, de ratione vitæ deliberare; scopumque sive finem tenere, qui non alius sit, quam Deus; Eo enim referenda & ordinanda esse omnia, nisi perniciose aberrare velimus. Eligendum vero cuique pro conditione sua vitæ genus, scopo illi convenientissimum, & in proposito constanter permanendum. *Parte III* necessitatem ordinis in vita servandi ejusdemque facilitatem ostendit, sine quo monströse & confuse fierent omnia. Pendere autem ex ordinatione singulorum dierum, totius vitæ ordinem: cum vita nihil aliud sit, quam dies sæpe iteratus. Deinde cum agenda omnia tribus consent occupationibus, cultu divino, negotiis, recrea-

tioni-

ationibus: quomodo eæ per singulos dies distribuendæ sint, summam docet, & in consilium adhiberi suadet *directores*, quos vocant, *conscientiæ*. Quotidie ex matutino & vespertino tempore aliquam partem precibus & meditationibus piis assignat; actiones cæteras, non consuetudine, nec impetu, aut ex vanitate, & pravis affectibus, imo nullo respectu mere humano, suscipiendas esse dicit, sed motu supernaturali, ex principiis religionis, & ex spiritu gratiæ & charitatis: ut ita ad Deum ejusque gloriam & amorem omnia referantur. sic fore ut, quod D. Paulus exigit, *omnia fiant in nomine Jesu*. Interferit his, ex religionis, quam profitetur, placitis, aliquam multa de sacrificio, quod vocant, Missæ, de preceationibus pro mortuis, de meritis operum, de cultu sanctorum, & inprimis Virginis Deiparæ; Hanc enim, ait, *mediatricem esse in omnibus, quæ ob peccata cum Deo habemus, dissidijs, illam misericordiæ sinum pandere, & peccatoribus refugium præbere, nec ullum hominibus beneficium a Deo conferri, quam per ministerium divinæ hujus Reginæ, omnis gratiæ dispensatricis*. addit invectivas in dissentientes, etiam ex suo cœtu, qui excedi putent devotione erga Virginem, cum tamen, ut ipse opinatur, omnia quæ illi exhibentur, ad filium pertineant, neque hic melius coli possit, quam veneratione matris. Minus paradoxa & a pijs omnibus probanda adjicit; de præstanda fidelitate & fervore in exercitijs pietatis, & quomodo in spiritu & veritate Deo servandum sit. *Parte IV* de negotiis sive laboribus agit, quos unusquisque pro sorte sua, sive manu, sive cura publica, aut privata, suscipere debeat, acriter taxans otium & inertiam juvenum, feminarum, & hominum opulentorum & illustrium. *Parte V* refectioes, & recreationes, non necessarias saltem sed & proficuas esse, ad laborem constantius & durabilius ferendum, statuit: dictum Christi ad Apostolos Marc. 6, 31 allegans: *Requiescite pusillum*. Sed rejicit delectationes vitiosas, inprimis aleam, cujus damna graphice describit, sobrietatem & moderationem ubique commendans. *Parte VI* de intentionibus actionum breviter commentatur, bonis, malis, indifferentibus: & quamvis rigorem Thomæ & quorundam Scholasticorum sequi non videatur, qui indifferentes intentiones in classem malarum conjiciunt; ostendit tamen meritorias (ita enim ex instituto suo loquitur) actiones nullas fore, id est Deo non placituras, nisi fiant

ex gratia sanctificante: eorum enim, qui in mortali peccato hæreant opera mortua esse. Referenda itaque omnia, ut supra dictum est, ad bonum finem, ad fidem, charitatem, religionem, aliasque virtutes Christianas. Affert effatum Servatoris, rationem ob *omne otiosum verbum exigentis*, & dictum Augustini: *Omne factum, si recte factum non est, peccatum est, nec recte factum ullum esse potest, quod non a recta ratione profiscitur.* Et pro symbolo commendat, sive quotidiana precatio: *Propter te Domine*; ut omnia pro Deo, & ad gloriam divini nominis fiant. Hoc vovendum esse Deo sub initium cujuslibet anni, septimanae, dici, imo si fieri possit, uniuscujusque horæ: Sic divina præmia sperari posse, imo Deum ipsum præmium nostrum futurum esse.

EXCERPTA EX LITERIS ILLUSTR. ET CLARISSIMORUM VIRORUM, ad Nobilissimum Dominum JOHANNEM HEVELIUM perscriptis, Judicia de rebus Astronomicis, ejusdemque scriptis exhibentia, studio & opera Job. Erici Olhoffii.

Gedani 1683, in 4.

Quæquam ea dudum summi Viri JOANNIS HEVELII in re literariam sunt merita, ut nec ipsi nec Operibus ejus a cujusquam testimonio existimationis aliquid accedere possit amplius: optime tamen de literis meruisse merito censendus est clarissimus Editor, vulgatis Virorum tota Europa celebrium de HEVELIO scriptisque ejusdem judicis. Præterquam enim quod communi celeberrimorum hujus ævi Virorum suffragio, de fide, solertia & sagacitate tanti Astronomi, ejusque adeo seu observationum seu hypotheseon pretio & veritate certum reddant unumquemque: quid hætenus inter principes in literis, præcipue Astronomicis, Viros HEVELIUMque commercii intercesserit, & velut historiam aliquam celestem, ob oculos ponunt. Habet autem curiosus Lector in hoc libro cum serenissimorum quorundam Principum, & Oxoniensis atque Cantabrigiæ Academiarum, tum summorum celeberrimorumque Virorum Bullialdi, Cassini, Colberti, Felli (Episcopi hodie

Anno 1683.

li

Oxo-

Oxonienſis eminentiſſimi) Gaſſendi, Heiſii, Hugenii, Kircheri, Merſenni, Oldenburgii, Riccioli, Robervallii, Uſſerii, Walliſii, Wardi, aliorumque, quos recensere longum foret, literas, non affectus ſolum in HEVELIUM & Heveliana propenſiſſimi, ſed & eruditionis ſubinde mathematicæ pleniffimas: ut, quanto Uranies commodo futurum eſſet, ſi cæteræ ad magnum hunc Aſtronomum ab Eruditis undiquaque intra ſemiſeculum ſubmiſſæ, atque ab hoc eodem cum reſponſionibus ſuis in quindecim Volumina digeſtæ, (vide Act. ſup. anni p. 32) fatis propitiis ſubſequerentur, non temere conjectare liceat.

LES DIVERSES ESPECES DE NOBLESSE

*& les Manieres d' en dresser les Preuves, par
le P. Menestrier, de la Compagnie de JESUS.*

id eſt,

De diverſis Nobilitatis ſpeciebus, eamque probandi modis, Tractatus P. Menestrierii, e Soc. Jeſu.

Parifiſiſ 1683, in 12.

TRactatus hic continuatio eſt illius, quem ſub eodem titulo menſe Februario hujus anni excerptum dedimus, & continet enumerationem nobilitatis, tum majoris ſive titulatae, tum ſimplicis, ejuſque vel militaris, vel patriciæ & civilis. Percurrit vero auctor provincias & civitates Germaniæ, Belgii, Helvetiorum, Britannia, Hungaria, Bohemiæ, Sueciæ, Daniæ, Poloniæ, Italia, Hispaniæ, & quæ regiones aut inſulæ regnis & tractibus illis adjacent, aut eo referuntur. Apparet tamen, ob defectum auctorum aliorumque adminiculorum, non magnam notitiam de provinciis Germaniæ, præſertim ſuperioris, ad ſcriptorem hunc perveniſſe: quamvis diligentia ejus & rectitudò judicii non exiguam laudem mereatur. Fatetur ipſe ſæpius, non alibi majorem de nobilitate ad veterem morem ſervanda & probanda, quam in Germania, curam habitam fuiſſe, aut nunc etiam haberi. Potuiſſet industria ejus juvari, & familiarum nobilium per plurimas alias Germaniæ provincias, non minor quam in Weſtphalia

phalia ratio haberi, si auctori inspicere & excerpte licuisset, vel archiva Episcopatum & collegiorum Ecclesiasticorum, in quæ nobiles solli recipiuntur, vel indices sive matriculas nobilium, tam immediatorum i. e. soli Imperatori jure ordinario subjectorum, (quales tantum in Franconia, Suevia, & tractu Rhenano reperiuntur,) quam mediatorum, quos *Landsassios* vocamus, quique ad comitia Principum vocari solent. Ex talibus enim documentis certiora petuntur, quam ex libris, privata auctoritate, aut superficialia opera compilatis, quales fere sunt qui insignia exhibent. Interim uti diximus, non defraudandus est laude sua auctor, cum quod potuit, etiam in regionibus peregrinis præstitit, exemplumque dedit, quod indigenæ & regionum periti, minori cum difficultate sequi possent.

COURS DE CHYMIE, CONTENANT LA maniere de faire les operations, qui sont en usage dans la Medecine, par une methode facile, avec des Raisonnemens sur chaque operation &c. par Nicol. Lemery, Apoticaire du Roy,

a Paris 1682, in 8.

id est,

Curfus Chymicus, methodum facilem operationum in Medicina usitatarum continens, cum discursibus & notis circa operationem quamvis, auctore Nic. Lemerio, Pharmacopœo Regio &c.

Parisiis 1682, in 8.

Libri olim jamdum impressi quartam, eamque diversis in locis notabiliter auctam & emendatam nunc sistimus editionem, (quæ enim Latine *Genevæ anno 1681* impressa fuit, secundæ editionis Gallicæ versio, adeoque nostra imperfectior longe videtur:) a materia ubertate, methodique hactenus desideratæ elegantia commendati, & tantum non omnibus systematis Chymicis antehac editis palmam præripientis.

Primo siquidem Auctor de generalioribus hujus artis præceptis, hæcque occasione de principiis rerum, hinc de furnis & vasis disse- rit, plura addens, quæ in prioribus duabus editionibus (tertia enim frui nobis haud licuit) neglexerat, imo illorum figuras tribus tabu- lis æneis exprimens: terminos vero technicos dum explicat, locu- pletior longe pariter observatus. Deinde operationes ipsas aggredi- tur in variis concretis, secundum tria mixtorum perfectiorum Re- gna in classes digestis: ita tamen ut primo ipsum operandi modum exponat, postmodum autem huic semper encheirifes ac annotatio- nes quasdam ætiologias operationum concernentes, annectat, uno verbo, chymiam philosophice satis profiteatur.

De principiis rerum ubi agit, spiritus, sive sulphureos, sive urinosos, sive acidos, principii nomen haud mereri putat, quod cuncti satis compositi sint: non nisi unum sal, & quidem acidum, terræ visceribus innatum agnoscens, unde reliqua salia, mineralia: æque ac vegetabilia, cuncta, varii nominis, & textura paululum mutatæ, v. g. gemmæ, marinum, vitriola, salia vegetabilium tam essentialia, quam urinosa & fixa emergant; posteriora tamen bina ab igne modificentur, ac vegetabili nunquam sub hac textura inex- istant. Occasione salis alcali animalis bilem cum acidis effe- vescere, prout hæctenus nonnulli sibi persuaserunt, experientia subnixus negat: quamvis acidum cum bile, sanguine &c. intra cor- pus simili ratione ac in musto aut cerevisia recenti conspicitur, fer- mentescere facile concedat.

Mineralium præparationibus egregias meditationes & discursus (olim quoque omisos) de illorum genesi præmittit, ac inter alia vulgarem & hæctenus receptam sententiam, de influxu illo particu- lari septem planetarum in septem metalla, & vice versa, examinat ac destruit, argumentis haud levis momenti: & ubi in specie de au- ro agit, Alchymistarum errores & imposturas, quas in illo produ- cendo & metallis transmutandis committunt, cum summa artis transmutatoris difficultate exponit, concluditque, *Alchymiam* congrue a nonnullis definiri per *artem sine arte, cujus princi- pium mentiri, medium laborare, & finis mendicare*. Præterea auri usum cordialem, quem ab influxu solis particulari habere vulgo di- citur, dubium reddit, illorum simul objectionibus satisfaciendo, qui
idem

idem metallum, a caponibus devoratum, intra horum viscera aliquid ponderis perdidisse sibi persuadent: infimulque hoc paradoxum subdit, vix aurum exacte homogeneum, id est 24 caratarum, dari, quatenus omne aurum, etiam summe purificatum, portiunculam quandam Lunæ & Veneris retineat; qualem puritatem atque sinceritatem veram argento quoque denegat. Volatilifari posse metalla hinc infert, quod remanentia tincturæ Lunæ, cum sp. vini & sale urinæ parata, si per se, revificationis seu deliquationis gratia, igni committatur, maximam partem in auras abeat. Stanno sulphur inesse, per detonationem, quam metallum hoc cum nitro præstat, evincit. De Martialibus horumque ætiologiis ubi sollicitus est, terræ motus & therimarum causas tradit. Oecasionem Mercurii sublimati venenorum differentias eorumque antidota recenset; hinc quam absurde illi agant, qui Theriacam, Orvietanumve omnibus venenorum generibus opponunt, offendit. Regulo Antimonii, dum evaporationis gratia propinatur, aliquid molis verè derodi, contra antimonii superignem calcinationem (adeoque non saltem, quæ nonnullorum est traditio, ex radiis solaribus) pondus augeri, testatur. Stellam reguli Antimonii Martialem non a Planetæ Martis influxu, sed ab ipsa Antimonii textura, derivat. Postquam de calcis vivæ exæstuatione, potentia caustica ac hujus præparatis differuit, atramentorum sympatheticorum confectioem, applicationem atque agendi rationem ostendit. Omittit vero in hac editione Hæmatitis examen, quod silicum præparationibus & olei de lateribus confectioem in secunda interjecerat. Corallorum rubedinem a cera alba deliquata extrahi perhibet: quam autem in secunda illa editione hinc parandam fuaserat tincturam, sicco nunc pede transit, forsitan, quod fallacem valde hanc posthac observavit. Aquam marinam per destillationem aliquid salis volatilis evehere, hinc salia per evaporationem parata, illis, quæ crystallisatione sola perficiuntur virtutibus longe inferiora esse, per experientiam comprobat, hacque occasione, quomodo sal marinum Rupellæ paratur, edisserit. Postquam Aquæ regię præparationem dedit, in arduum illud phænomenon, cur hæc aurum, non vero argentum solvat aut corrodat, prolixè satis inquirat. Porro spiritui salis armoniaci vim hypnoticam concessit; pulveris sympathetici, ex vitriolo Veneris parati, vim & usum

in dubium vocat. Spiritum aluminis, secus ac communiter afferunt, continuato igne elici posse, item ad spiritum sulphuris per campanam conficiendum parum referre, sive tempore & in loco humido, sive sicco hæc operatio adornetur, docet.

Vegetabilia dum tractat, in horum virtutem purgatricem, ejusque ætiologiam, disquirat, ubi ab iis recedit, qui certo, sive salino, sive sulphureo, principio vim hanc attribuunt, & hanc potius in illorum determinata miscela, hincque dependente humorum fermentatione, collocat. Papyri analysin dum molitur noster, oleum hujus in sordiditate & flatibus pellendis maxime extollit: Spiritum vero, aciditate omnes vegetabiles spiritus antecellentem, ut diureticum & deoppativum, commendat.

Corticis chinæ chinæ usum in febribus intermittentibus sub certis cautelis pariter deprædicat, & medicaminis hujus rationem agendi subministrat, una cum ejusdem præparatis. De Sacchari confectione & depuratione compendiose agit, spiritum vero hujus cum sale armoniaco præparatum communi & simplici præfert.

Occasione Tartari vitriolati diversorum acidi phænomenorum explicationem suscipit, v. g. cur acida modo dissolvant, modo coagulent? fermentatio quomodo fiat? acidum ventriculi dissolvens, scholis hæctenus adeo decantatum negat; febrium vero causam in acore quodam præternaturali supponit. Opii potentiam narcoticam hujus glutinosæ substantiæ, spiritus quasi inviscanti, tribuit: adfuesieri tamen interdum nonnullos adeo hujus usui, ut drachmam ejus unam sine aliqua noxa aut singulari alteratione assumant, cujus consuetudinis pariter rationem addit. Nicotianam venenum certis animalibus v. g. serpentibus, lacertis, existere testatur, sive fumum hujus admittant, sive cuti eorum vulneratæ aliqua ejus portiuncula intrudatur: aliis vero exterius, scilicet per vulnusculum, admotam hypercatharsin, excitare, experimento in cane facto confirmat.

Ex Animalibus dum viperæ præprimis accuratius examen instituit, de hujus venenositate quædam præmittit, ejus formalitatem in acido coagulante quærens. Hinc pulveris viperini confectionem, spiritus, salis, & olei destillationem docet, ac secundum hanc methodum cornu cervi, capillorum, cranii humani &c. analysin præsta-

præstare jubet: tandem vero urinæ, mellis ac ceræ præparata potissima recenset.

CONSIDERATIONS SUR LES LETTRES

circulaires de l'Assemblée du Clergé de France, de l'Année M. DC. LXXXII.

id est,

Considerationes ad Epistolam Circularem

Cleri Gallicani anno 1682

congregati.

Hagæ 1683, in 12.

EXhibuimus nuper, mense Maio, excerpta ex *Animadversionibus Burneti*, ad has ipsas literas, quas aggressus est Anonymus hic, non minori apparatu & argumentorum agmine. Redegit vero considerationes, sive monita sua, in quatuor capita: (1) Affectatam a Clero fraternæ charitatis blanditiem, pro acerba illusione habet, cum ex eodem stylo amarulenta in Protestantés convitia, & ex ipsius Cleri, ut putat, insigatione, durissimæ persecutiones procedant. (2) Objectam hæresin ita repellit, ut meram esse dicat petitionem principii: nullum enim fundamentum allegari quam decretum concilii Tridentini, & Traditionem, cui toties contradictum. citatque Auctores ex ipsis adversariis, qui fateantur, articulos a Protestantibus in controversiam vocatos ex scripturis probari non posse. (3) Schismatis culpam in Pontificem & Clerum retorquet, qui Protestantés superiori seculo vera & justa urgentes, non audiverint, & crudelissime fuerint persecuti. Certissimum vero falsæ Ecclesiæ indicium esse, violentiam adversus dissentientes, etiam manifestos hæreticos. Constare hoc ait ex historia S. Martini Episcopi Turonensis, qui contra Priscillianistas vi agi noluerit. (4) Quæstionem, *cur Protestantés sebisma fecerint*; & intempertivam & captiosam esse asserit: satis enim notum esse, propter quos errores discessio facta sit, nec quadrare comparationem Evangelicam de tritico & zizaniis, quæri enim, utra pars pro tritico habenda sit? Protestantés hoc nomen jure sibi tribuere, ob retentam divinam & internam religionis bonitatem, licet externam Ecclesiæ speciem, eum ædificiis &

redi-

reditibus Pontificii possideant. Frustra etiam ex Augustino & Optato compilari dicta aduersus Donatistas, & inepte in Protestantas dirigi: illos enim nullam caput fidei, sed personas Episcoporum quorundam impugnasse, at Protestantas plus millies ostendisse, quos articulos admittere non possint, nullam tamen ne minimam quidam emendationem obtinuisse, neque in praesens sperare, cum indies superstitio plebis incrementa sumat, etiam in tanta veritatis luce. Adducit ad hoc probandum, unum atque alterum exemplum, praesertim continuationem prohibitionis de non legenda a Laicis in lingua patria Scriptura, quicquid contra urserint Jansenistae. Digreditur ad pleraque controversiarum capita, ob quae ad communionem cum ecclesia Romana redire nequeant Protestantes; nec moveri posse dicit argumentis a desiderio & voluntate Regis & moribus Pontificis hodierni accersitis. Regem enim ea esse modestia, ut imperium in mentes Deo relinquat. Pontificis autem vitam inculpatam laudem quidem mereri, sed id non efficere, ut pro capite & sponso Ecclesiae haberi debeat, non magis, ac pro iudice controversiarum, pro quo neque ab ipso Clero agnoscat, in quaestione maxima, quae nunc de potestate eius movetur. In epilogo, conqueritur de minis Epistolae circularis, in versione Gallica adiectis, quarum sensum protestantes satis intelligant & effectum sentiant. Mitiora tamen a Clero sibi promittere, cogitatur tandem, quam aliena sit a disciplina Christiana, omnis violentia, in docenda religione; quamque noxio exemplo, & infelici successu exerceatur. Provocat ad Constantini M. tempora & ad historiam Gabaonitarum: spem etiam superesse a iustitia & bonitate Regis, qui tot proborum belloque & pace utilium civium millia opprimi non sit permissurus. Et si enim Protestantes iisdem calumniis apud Regem deferantur, quibus Iudaei apud Ahasverum, aut Christiani apud Imperatores ethnicos olim onerati fuerint: ita tamen oculatum esse Regem, ut veritatem perspecturus sit, eoque animo, ut potentia sua non sit usus in subditos prostratos & omnia toleraturos. Oceanum objectos sibi aggeres disjicere, sed parcere littoris sui arenae. Nihil impedire Protestantas, quominus Regi obsequantur, nisi timorem Dei & vincula conscientiae: neque tam male consultos esse, ut levibus ex causis tantas incurrant iacturas, aut oblata commoda respuant. Denique Dei causam esse, qui in manibus habet corda Regis & Cleri. Fidendum esse clementiae & poten-

potentiæ Dei, omnia tandem ad salutem suorum sit directurus, nec ad patientiam & constantiam vires denegaturus, si ulteriores persecutiones immittere decreverit.

*HENRICI HAHNII OPUSCULUM AUREUM
ad §. de indaganda, in Instrumento Pacis Osnabru-
gensis & Monasteriensis comprehensum, & Constitutionem Im-
perii Ratisbonensem de Anno 1654 von Schuld = Sachen/
Capital und Zinsen/2c. Curante Johanne Eichelio,
Antecessore Primario in Academia
Julia.*

Helmstadii 1683, in 4.

Cum infinitis calamitatibus tempore belli Germanici tricennalis Cobortis remedium aliquod ab Imperatore & Statibus Imperii subinde quaesitum esset, inter alia etiam in instrumento Pacis Cæsareo-Suedico art. 8. §. *de indaganda* &c. promissa fuit indagatio modi alicujus æquitati convenientis, cujus ope persecutiones actionum contra debitores ob bellicas calamitates fortunis lapsos, aut nimio usurarum cursu aggravatos, moderate terminari, indeque nascituris majoribus incommodis tranquillitati publicæ noxiis obviam iri posset. Stetit promisso Majestas Cæsarea, dum antea exquisitis Judicii Aulici ac Cameralis, ut & Electorum, Principum, ac Statuum consiliis, constitutionem peculiarem controversias istas sopientem novissimo Recessui Ratisbonensi de anno 1654, a §. *nachdeme auch in dem Friedens = Schluß* 2c. 170, usque ad §. *dieser unserer* 2c. 175, inferi jussit. Hanc Imperialem constitutionem in præsentī opere sibi distinctius exponendam sumsit Hahnus Antecessor in Academia Julia quondam primarius, ob variam videlicet ac infinitam ejus in praxi forensi utilitatem.

Postquam igitur p. 1 verba sanctionis hujus ex dicto Recessu Imperii retulisset, p. 9 ejusdem dispositionem quasi Logicam, secundum cujus normam etiam commentationem suam instituit, exhibet, memoratam Legem summatim dividens in proœmium, constitutionem ipsam, & sanctionem. *Proœmium* quod d. §. *Nachdem auch* 2c.

Anno 1683.

Kk

170

170 continetur, exponit p. 25 seqq. *Constitutionem* ipsam, in §. 171, 172, 173, 174 d. Recept. propositam, resolvit in subjectum, (de personis & rebus) predicatum (quod Lege ipsis sit succurrendum) & ipsam Legis decisionem (seu modum quo subveniri debeat) Ad subjectum & predicatum accommodat verba §. 171: *Sehen demnach* &c. eaque explicat p. 55 seqq. Modum subdividit in extraordinarium, & singularem. Ad extraordinarium refert (1) statuta particularia d. §. 171 versic. *zum zweyten* &c. p. 108 seqq. (2) Amicabilem compositionem d. §. 171 versic. *zum dritten* &c. p. 163 seqq. Modum singularem quatuor capitibus constare asserit, quorum (I) agat de forte, cuius artic. (1) vult eam non esse minuendam, nec per prescriptionem auferendam §. *Soviel nun die Capitalia* &c 172 p. 210 seq. (2) non tamen exigendam ante triennium d. §. 172, versic. *Jedoch fürs andere* &c. p. 244 seqq. (3) hoc præterlapso insuper septennium concedendum esse ad solutionem particularem, d. §. 172 versic. *Falls aber drittens* &c. p. 263. (4) pecunia deficiente aliud pro alio solvendum esse, d. §. 172, versic. *oder auß dem Fall* &c. p. 281 seqq. (5) debitorem sua prodigalitate vel culpa bonis lapsum hoc privilegio frui non debere, d. §. 172, versic. *wäre es aber* &c. p. 305 seqq. (6) nec idem plene creditori inopi opponendum esse, d. §. 172, versic. *wann auch sechens* &c. p. 320 seq. (7) instrumenta obligationum: per vim extorta secundum instrumentum pacis esse dijudicanda, d. §. 172, versic. *Siebendes wegen derer* &c. p. 329 seqq. (II) Caput tractare ait de pensionibus & usuris residuis, cuius artic. (1) disponit: remissas usuras esse usque ad quartam partem, nisi & hanc debitor se solvere non posse probaverit, §. *die verfloßenen* &c. 173, p. 347 seqq. (2) quartam illam intra decennium post publicatam legem particulatim solvendam esse, d. §. 173, versic. *wird auß erst gedachten Ursachen* &c. p. 390 seqq. (3) Sorte vero ante decennium soluta, quartam istam, aut ejus residuum intra triennium vel quadriennium proximum pendi debere, d. §. 173, versic. *Wosern aber drittens* &c. p. 418 seqq. (III) Caput agit de pensionibus & usuris in futurum solvendis, ad has scilicet privilegium concessum non esse extendendum, §. *Anreichend die künstige Zins* &c. 174, p. 428 seqq. (IV) denique caput proponit casus septem a regulis superioribus exceptos: (1) rerum transactarum, d. §. 174, versic. *damit aber gleichwohl* &c. p. 439 seqq. (2) rerum iudicatarum ac executioni datarum, d. §. 174, verb. *die vollzogene* &c. p. 444 seqq. (3) Sor-

(3) fortis & usurarum solutarum, d. §. 174, verb. *was an Capital* &c p. 449 seq. (4) creditorum durante bello & ad redimendam pacem, d. §. 174, verb. *was in den Kriegs-Läuſſen* &c. p. 450 seq. (5) creditorum ad emtionem & reparationem bonorum defertorum, d. §. 174, verb. *was zu erkauſſ* &c. p. 453 seq. (6) solutorum a fidejussore, d. §. 174, verb. *was ein fidejussor* &c p. 457 seq. (7) creditorum a piis causis, d. §. 174, verb. *und wie es* &c. p. 461 seq. Postremum *Sanctio* continetur §. *Dieser unser* &c. 175, & explicatur p. 466 seq.

Uti vero Autor in id incubuit potissimum, ut justitiam hujus constitutionis ex immotis Juris Naturalis, Divini, Gentium, Civilis privati pariter ac publici Romano-Germanici principiis ostenderet: ita quaestiones practicas ad praesens negotium facientes sedulo proposuit, & ex legibus communibus, statutis itidem provincialibus, ac variis praedictis supremi Judicii Aulici Caesarei, inlytae Camerae Spirensis, multorumque Dicaſteriorum Electoralium & Principalium, nec non Collegiorum Juridicorum, accurate, solide, ac perspicue definivit.

Subjunctus insuper est fasciculus varia ad hunc tractatum facientia continens: (1) verba §. *de indaganda* &c art. 8 Instrum. pac. p. 1. (2) D. Wilhelmi Bidenbachii Consiliarii Imperialis Aulici consilium super d. §. *de indaganda* &c p. 2. seq. (3) Simile Consilium Camerae Spirensis de ann. 1653 d. 16 Augusti, p. 19. (4) Principum Electorum & Statuum Imperii Consilium d. 30 April. 1654, p. 31. (5) Imperatoris resolutionem d. 2 Maji 1654, p. 37. (6) Excerpta ex recessu circuli Saxonici inferioris sub dato Brunsvig. d. 4 Decembr. 1654, p. 38. (7) Excerpta ex recessu Provinciali de dato Halae 11 Febr. 1655, p. 40. (8) Ordinationem Magdeburgensem d. 16 Febr. 1655 p. 42. (9) Constitutionem Megapolitanam d. 25 Junii 1655, p. 45. (10) Mandatum Principis Anhaltini d. 2 Maji 1655 p. 49. (11) Mandatum Electorale Saxonicum 1656, p. 51. (12) Mandatum Electoris Bavariae 11 April. 1635, p. 63. (13) Constitutionem Haderslebiensem Christiani IV Regis Daniae obſtagia concernentem de anno 1604, p. 65. (14) ejusdem constitutionis renovationem de anno 1630, p. 69. Neque omittenda laus Jctissimi *Eichelii*, cujus cura opusculum hoc lucem aspexit. Is quippe non solum magno studio ejus editionem promovit, sed &, cum integrum libellum ad finem B. Hahnii morte praeventus perducere non

potuisset, ex amore erga focerum hunc suum, ultimam manum eadem erudite imposuit.

MISCELLANEA CURIOSA, SIVE EPHEMERIDUM Medico-Physicarum Germanicarum Academiae Naturae Curiosorum Decuria II Annus Primus, Anni MDC LXXXII, continens celeberrimorum Virorum, tum Medicorum, tum aliorum Eruditorum in Germania & extra eam Observationes &c.

Norimbergæ, sumptibus Wolffg. Mauriti. Endteri,
Anno 1683, in 4.

Quas Anno 1670, institutò nunquam satis laudando, inchoarunt perque integrum decennium feliciter continuaverunt *Academia* in Germania *Naturæ Curiosæ* eruditissimarum Observationum Medicarum, Physicarum, Chymicarum & Mathematicarum Collectiones, seu *Miscellanea Curiosa*; illas in posterum quoque indefesso continuatum iri studio, præsens novus hic observationum fasciculus spem certam literato orbi facit. Absolutis enim & completis annis *Miscellaneorum* decem, nunc undecimus, seu secundæ Decuriæ primus sistitur, in quo præmissis ac repetitis Patronorum & Collegarum omnium Catalogo, varii generis observationes & experimenta, num. 185, modo cum, modo sine scholiis, uno verbo, methodo alias Societati huic Illustrissimæ solenni recensentur. Huic subnexa vero Appendix continet 1 Eiusdem Societatis Leges a Sacri. Maj. Cæsaris confirmatas. 2 Literas supplices ad Comitum de Montecuculi pro suscipiendo ejusdem protectoratu, cum hujus responso & Collegii gratiarum actione. 3 Literas ad Electorem Moguntinum supplices, pro suscipiendo pariter protectoratu, cum Electoris Reverendissimi responsoriis, & Academiae gratulatoria & eucharistica &c. 4 D. Wedelii orationes binas, de pestis diritatis causis ac antidoto. 5 D. Weizii meditationem de Peste & Febribus malignis. 6 Joh. Jac. Handeri dissertationem de Rupicaprarum interaneis & Ægagropilis, & 7 Baldolini Hermetem Curiosum.

LA COUR DU ROY CHARLES V SURNOM.
mè le Sage, & de la Reine Jeanne de Bourbon.

id est,

Aula Caroli V cognomento Sapientis, Galliarum Regis,
 ac Reginae Johannaë Borboniæ.

Parisi. 1683, in fol. maj.

Cujus non semel mentionem fecimus, quique inter Eruditos, TAB. VI.
 quorum Acta publicamus, jure optimo censi meretur, claris-
 simus *Menestrierius* e Societate Jesu, ut artem Heraldicam cum amœ-
 nioribus quibusque literis magno semper studio excoluit: ita operam
 dare non ita pridem cœpit, conquirendis antiquis figuris ac monu-
 mentis, quibus & Gallica illustrari Historia, & simul Heraldicæ Ar-
 tis cultus posset promoveri. Deditque jam industriæ suæ specimen,
 expressis ære duabus tabulis, quarum altera Caroli V Galliarum Regis,
 altera Reginae Johannaë Borboniæ Aulam exhibet, personis singulis
 per insignia, quæ in vestitu præ se ferunt, distinctis. Cum in manus
 illæ nostras incidissent, operæ nos facturos pretium existimavimus,
 si præcipuam ex tabulis illis, quæ Regis curiam repræsentat, æri in-
 cidi curarem, ac explicationem figurarum ipsi Menestrierii verbis
 latine redditis Lectori Benevolo communicarem; si non alio, at illo
 tamen fine, ut ad excutienda diligentiori studio antiqua monumen-
 ta, quibus Germaniæ nostræ Historia exornari, & illustrium Familia-
 rum arma gentilitia, quorum præcipua apud Germanos Heraldicæ
 artis ipsorum Gallorum confessione inventores, cura olim fuit, ex-
 plicari posse videantur, hoc Galli hominis exemplo Germani etiam
 nostri excitarentur. Est vero Tabulæ hujus argumentum solennis
 ceremonia, qua Ludovicus II Dux Borbonius nomine Claromonta-
 ni Comitatus, antiqui a Roberti, qui filius Ludovici Sancti fuit, pri-
 mi Claromontani in Bellovacensi ditione Comititis, temporibus Borbo-
 niorum apanagii, homagium Carolo V Regi præstat; suntque in ea
 viginti quatuor personæ observandæ.

1. Rex Carolus in throno sedens, indutus habitu longo liliis per-
 sperso, cum collari ex vellere murino (*d' hermine*) cui annexum
 est capitium, seu cucullus, secundum morem illius temporis. Corona

ejus aperta est, & ex sex depressioribus liliorum floribus, prout priores Franciæ Reges eam gestarunt, etiam antequam lilia coeperunt esse Francici Regni insignia.

2. Ludovicus II Dux Borbonius, amictus tunica liliata, cum baculo rubro, velut nota adscititia (*brisure*) Domus Borbonia. Hæc tunica munita est vellere murino, & revincitur baltheo crasso per fibulam adstricto. Capiti circumcingitur corona, sive sertum rosaceum Equestris ordinis insigne (*chapellet de chevalerie*) quod capillos subligat. Cujusmodi corollæ in pluribus simulacris vetustis conspiciuntur, de quibus Menestrierius in Eroticis antiquis sub titulo *chapelet* consulendus. Hic Princeps junctas manus suas Regis immittit manibus, qui eas comprimit; id quod signum fidei ac homagii est, dominis & superioribus, a quibus cum onere vasallagii feuda recipiuntur, debiti.

3. A lava folii Regii Delphinus est, qui Regnum postea sub nomine Caroli VI tenuit. Togam gerit Franciæ & Delphinatus insignibus quadripartitam, ex pacto cum Humberto Delphino Viennensi, qui ea conditione Johanni Regi Delphinatum concesserat, inito. Innotitur dextra throno tanquam præsumptus Regni hæres.

4. Dux Aurelianensis Delphini ad ipsum respicientis frater, vestitus toga liliata cum lambella argentea, velut adscita nota ordinaria filiorum Regiorum postgenitorum, qui Aurelianensium Ducum titulo gaudent.

5. Pone teneros hos duos Principes consistunt tres fratres Regis. I Ludovicus Dux Andegavensis, posteaque Rex Sicilia, indutus toga liliata cum limbo rubeo, ascito charectere filiorum Regiorum nominis Andegavensis.

6. II Philippus, Dux Burgundia, togam quadripartitam habens insignibus Niverni & Burgundiæ, quæ nunc Burgundia hodierna & vetus appellantur. Burgundiam hodiernam sparsa lilia indicant cum limbo argenteo: Burgundiam veterem laterculi aureis & cæruleis fasciis a dextra deorsum exarati, (*bande d'or & azur*) cum limbo rubro.

7. III Johannes, Dux Biturigum, vestitus, ut frater, toga liliata, cum limbo ferrato seu denticulatim inciso (*engrestée*) tanquam adscititia nota filiorum Regiorum nominis Bituricensis.

8. Johannes Arrelius, Comes Augensis (*d'Eu*) a Roberto Ludovici

vici sancti Franciæ Regis fratre oriundus, post thronum Regis consistit, illique innititur, cubicularii hæc occasione manus exercens. Vestitus est habitu liliato, cum lambella seu fascia trifida novem castellis distincta (*chastelé de neuf pieces*) velut nota adventitia Comitum Artesiæ e Regia Franciæ Domo.

9. Cancellarius pariter post Regis thronum visitur, bacillum, jurisdictionis signum, manu tenens. Vestitus est clerici habitu, cum corona seu *ferro* rosaceo equestri. A tergo duos habet libellorum supplicum Magistros cum cucullis, post quos iterum adstat clericus quidam seu Eleemosynarius.

Omnes hæc personæ editiorem locum occupant: inferiorem vero Comestabilis, duo Mareschalli Franciæ, summus machinarum belliarum Præfectus, & Thalassiarthus.

10. Comestabilis est Bertrandus Guesclinus, insigne suum, Aquilam nempe duorum capitum coronatorum, cum fasciola rubra totum ambiente (*cottice de gueules qui broche sur tout*) præ se ferens. Longiorem baculum gerit, velut characterem jurisdictionis suæ; & in vita Ducis Borbonii legitur, quod Regi prandenti cum ejusmodi baculo adfuerit.

11. Post illum Mareschallus Ludovicus Sancerranus comparet, quem e Domo Campanica (*de Champagne*) fuisse manifesto arguunt insignia, fasciolæ nempe duæ alternis utrinque partibus distinctæ (*deux cottices contre-potencée*) cum lambella rubra, tanquam nota ascita minorum natu e Campanica Domo.

12. Mouton de Blainville, alter Mareschallus, in insignibus togam præfert cæruleam cum cruce argentea, aureisque minoribus aliis, eum fascia rubra circumfusa.

13. Post duos hæc Mareschallos conspicitur Hugo Castillonius, Dampetræ Dominus, lineæ Dampetrinæ, ex postgenitis Comitum de Porecan. Dignoscitur ex armis Castilloniorum gentilitiis, quibus pro symbolo postgenituræ additi sunt leunculi duo frontem sibi invicem obvertentes. Supremus is Magister fuit balistariorum, quæ dignitas, postquam tormentorum aliorumque armorum flammantium usus invaluit, in supremam rei tormentariæ præfecturam mutata est.

14. Ultimus ab hoc latere est Johannes Viennensis Franciæ Archithalassus, cum toga rubra & aquila aurea bicipiti.

Dux Borbonius comites in his solennibus habuit Dominos de Beaujeu, Chaumont, Trie, Borbonium nothum, de Monchy, de Norry, & de Nedonchel.

15. Eduardus Bellijocensis (*de Beaujeu*) Dynasta in Perreux noscitur ex insignibus, leone nigro cum lambella rubra:

16. Postgenitus quidam e Domo Calvomontia (*de Chaumont*) in Vexino, ex fasciis suis rubris & lambella cærulea.

17. Ægidius Nedonchelius Cubicularius Ducis Borbonii, qui super baculo elevat claves castellarum Comitatus Claromontani, quorum nomine Dux Borbonius Regi præstat homagium. Togam gerit cæruleam cum argentea a dextro fascia, quod ipsius est insigne.

18. A tergo ipsius est Dn. Reginaldus de Trie, Eques, Dominus de Plessis, togam gestans auream cum rubra a dextro fascia, quam interstinguit fascia alia argenteo-cærulea, *pour brisure*, cum merula in angulo dextro, *pour contrebrisure*.

19. In medio consistit Johannes nothus Borbonius, Ducis frater naturalis. Indutus est candido amictu cum quadrante insignium Borboniorum, pro more illius temporis; cum ordinariè liberi naturales nonnisi quartam partem insignium paternorum gererent. Nam ut minores nati ex legitimo matrimonio paterna & materna insignia quadripartito secabant, ut distingui a primogenitis possent: ita liberis naturalibus quadrans tantum insignium paternorum ob vitium natalium concedebatur.

20. Petrus d' Auxe, Dominus de Monceaux, post Dominum de Trie emicans togam habet auro minioque tessellatam, velut insigne suum. Cubicularius is fuit Ducis Burgundiæ, & Capitaneus Duaci; qui idem præsto quoque fuit, cum Ludovicus Andegavensis eidem Regi fratri suo in Basilica S. Pauli Parisiis d. 19 Martii Anno 1374 fidei sacramentum præstaret.

Is qui toga rubra cum fascia argentea indutus est, incognitus Menestrierio fuit, habitus tamen de Domo de Norry, ejusmodi insignia gerente.

